

עשר הרשע

מבט לאחורי הקלעים

מבוסס על דברי רבותינו
במדרשים, בזוהר, ובספרי
המקובלים

חוקדס לבית הכנסת / לבית המדרש

מתוך מכתבו של הרב משה צוריאלי שליט"א

...למדתי בתשומת לב מאמריך היקר על עשו הרשע. זה מצטרף לסדרת ספרים יקרים כמו 'כתבוני לדורות', 'מה בין שאול לדוד' ועוד של הרב יהושע בכרך זצ"ל. על ידי שאתה מנגיש את מקורות חז"ל להבנתם של דור צעיר (לא רק ישיבות ההסדר אלא גם לכיתות הגבוהות של בתי ספר תיכוניים) אתה מפיץ תורה בישראל. אשרי חלקך.

...ומצוין עשית שקבצת דברי עיון המעמיקים יותר בסוף המאמר

בברכה לבבית,
משה צוריאלי

מהדורה ראשונה: תשע"א

העורך: דן סתר

דואר אלקטרוני: daniadn@gmail.com

050-6541525

חוברת זו נתונה להורדה בחינם באתר "דרכי נועם" יחד עם חיבורים נוספים:
www.dnoam.o22.co.il / או: הקליקו ב'גוגל' "טובים השניים דן סתר"

הודפס בדפוס יששכר לויים

- פסגות -

פתיחה

ישנם חיבורים אותם מתאים לפתוח במילים "לקורא היקר" וישנם חיבורים אותם מתאים לפתוח במילים "ללומד היקר". בחיבור זה לא היה נהיר לי איזה נוסח להעדיף שכן אפשר "לקרוא" את החיבור כסיפור ואפשר "ללמוד" אותו כחומר עיוני. לכן, נראה שהמילה הכי מתאימה היא "פתיחה" שכן המילה "פתיחה" מורה על כך שיש בחיבור זה פתח; הרוצה להסתכל על הפתח בלבד - שיערב לו, והרוצה להסתכל אל מעבר לפתח, לתוך הטרקלין - גם ברוך יהיה.

תוך כדי כתיבת החיבור התברר לי כי גם כאשר כותבים חיבור בהתבסס על פנימיות התורה, הרי שעדיין "ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים" (איוב יא ט), ויותר ממה שקראתי לפיכם כתוב כאן'.

כתב רבי שמעון בר יוחאי בספר הזוהר (ג קנב א. מתורגם):

"אוי לאותו בן אדם שאומר שהתורה באה לספר סיפורים בעלמא ודברים פשוטים, שאם כך, אפילו בזמן הזה אנו יכולים לחבר תורה במילים פשוטות ומשובחות יותר מכל הסיפורים שבתורה. אם [התורה] באה לספר דברי ימי העולם הזה, אפילו בין אותם שרים יש סיפורים מעניינים יותר, אם כך נלך אחריהם ונעשה מסיפוריהם תורה! אלא, כל דברי התורה הם דברים עליונים וסודות עליונים.

...סיפורי התורה לבושי התורה הם. החושב שלבוש התורה הוא התורה ממש ואין בו דבר אחר - תיפח רוחו ולא יהיה לו חלק בעולם הבא, לכן אמר דוד (תהלים קיט יח) "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" - מה שתחת לבוש התורה. בוא וראה, יש לבוש הנראה לכל, ואותם הטיפשים, כאשר רואים אדם בלבושו ונראה להם נאה - לא מסתכלים יותר

וחושבים שאותו האדם נמדד לפי לבושו, אך באמת חשיבות הלבוש הוא הגוף וחשיבות הגוף הוא הנשמה. באותו אופן יש לתורה גוף, ומצוות התורה נקראים 'גופי תורה'. אותו גוף מתלבש בלבושים הנקראים סיפורי העולם הזה שבתורה. טיפשי העולם מסתכלים רק באותו הלבוש, שהוא סיפור התורה ולא יודעים יותר ולא מסתכלים במה שמתחת לאותו הלבוש. מי שיודע יותר לא מסתכל בלבוש אלא בגוף שמתחת ללבוש. חכמים עובדי המלך העליון, אותם שעמדו בהר סיני, שאינם מסתכלים אלא בנשמה שהיא עיקר כל התורה ממש, ולעתיד לבוא יהיו מזומנים להסתכל בנשמתה של נשמת התורה".

יש כאלו שמטרתם היא להפוך את התורה לסיפורת עממית, ל"יצירה ספרותית", ולכן כותבים הם את סיפורי התורה כאילו היו סיפורי מתח כדי למשוך את לב הקורא. לעומת זאת, בחרתי לנסח ולחשוף חלק מסיפור יעקב ועשו בצורה ספרותית ובריבוי הפרטים **כאמצעי** למשוך את הלב ולחזות בעומק, במשמעות ובהשלכות הרבות שהיו לסיפורי האבות בעיצוב ההיסטוריה הכללית; עיצוב חיי עם ישראל ועיצוב חיי האדם הפרטי.

מודה אני שאילולי הייתי נחשף מראש לכמות המרובה של המקורות התורניים העוסקים בפרשייה זו, אולי הייתי חוזר בי מרוב חולשת הדעת. רק בזכות שנחשפתי טיפין טיפין למקורות התגברתי לערוך חיבור זה המבוסס על כ-30 דפי מקורות, מתוכם דליתי פרטי מעשים ומשמעויותיהם אשר התמצו לחוברת קטנה וקצרה זו. אני מכוון לרמוז שכל כפלי סיפור יעקב ועשו יכולים להתרכז בשלושים דפים אלא שזוהי כמות החומר איתה עבדתי. בנוסף לכך, צירפתי לחיבור מדור "פניני אמונה" (בעמודים 24-29 ומסומנים *בכוכבית* בגוף החיבור) בו דנתי בקצרה ברעיונות אמוניים, בשאלות אמוניות היכולות לעלות תוך כדי קריאה.

אני מקווה שחיבורי יועיל הן תועלת ישירה, על ידי העמקת הבירור בסיפור יעקב ועשו והבנת השלכותיו לימינו, והן תועלת עקיפה: התבוננות לעומק באחד מסיפורי התורה, על ידה יבין האדם כי כך הוא העומק בכל סיפור מסיפורי התורה, וכמו שמסופר שבאחד מימי הפורים דרש הראי"ה קוק זצ"ל שעות ארוכות בפסוק "ואחות לוטן תמנע" (דברי הימים א א לט) שעליו אומרת הגמרא (סנהדרין צט ב) "והנפש אשר תעשה ביד רמה", זה מנשה בן חזקיה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי, אמר, וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא "ואחות לוטן תמנע"?!"

אפשר לומר שאת ההשראה לכתיבת החיבור קיבלתי מהרב הגאון הגדול, ספרא רבא, אוד מוצל מאש, הרב בן ציון פירר, זכר צדיק לברכה, רבו הראשון של מושב ניר גלים, מקום הולדתי (נודע כעילוי כבר מקטנות. היה מועמד למשרת רב ראשי באשדוד ובבאר שבע אך משום שהיה מטופל בבתו החולה ורצונו להתרכז בחיבור חיבורים שיועילו לעם ישראל סירב להצעה). הרב פירר חיבר שלושה חיבורים המקיפים את כל סיפורי התורה בצורה מוחשית וציורית לאין ערוך נפלאה ממני (בספריו: מאדם עד אברהם; יעקב ובניו; משה), וצר לי כי לא הודפסו בשנית. אוחז אני בחיבור זה בשיפולי גלימתו הנאדרה ורק משום שאין בית מדרש ללא חידוש אזרתי כוחי לחבר חיבור קצר זה.

אחתום בברכת הנביא מלאכי (מלאכי ג כד) "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". במהרה בימינו אמן.

בברכה,

דן סתר

הוי רומא רומא

המקום: רומא. התקופה: תקופתם של האמוראים. כל העם מתגודד בכיכר העיר, דרוך לקראת המחזה העומד להחל. פתאום יוצאים אל עבר הקהל המסוקרן שני אנשים, האחד על כתפי השני. ומה פלא הוא, במקום שהבריא מבין שניהם ירכיב את חבירו החיגר, החיגר הוא זה המרכיב את חבירו הבריא. האיש הבריא, הרכוב על החיגר, לבוש בגדי פאר, על ראשו מסכה, עשויה עור אדם אמיתי, מרהיבה ביופייה, מחרידה כל נפש היודעת את סודה. בצווארו תלויה אבן פז יקרה. לא רק בצווארו תלויה אבן זו, אלא לרגל המעמד, כל שוקי רומא מעוטרים בזו האבן. כעת, יוצא הכרוז, פונה לאיש הצולע ואומר ברומאית: "חשבונך כזב הוא. אתה, אח אדוננו, זייפן אתה. הרואה שמחה זו - רואה. ומי שלא ראה - שוב לא יראה. מה הועילה לרמאי רמאותו ולזייפן זייפנותו!?" ואז, חותם את הכרזתו במשפט בלשון הקודש, מתוך הנחה שלא יבינו אותו המון העם; מצביע הכרוז על האדם הרכוב על החיגר ואומר: "אוי לזה כשיקום זה החיגר..."

קדוש קדוש קדוש

יצחק אבינו, הצדיק הנשגב, עולה תמימה, רואה ברוח קודשו שעתיד לצאת ממנו יעקב אך לא יודע אם יבוא מרבקה או מאישה אחרת. יצחק אוהב את רבקה וחפץ שזרעו יבוא דווקא ממנה. עשרים שנה חיכו יצחק ורבקה ליום הזה בו הבחינו כי זכו להריון. רק לאחר שהתפלל יצחק על ההריון, אז, * "ותהר רבקה אשתו". לא הריון רגיל הוא זה. שני התינוקות שבבטנה חסרי מנוחה, מסתובבים סחור סחור ומסובבים עמם את קרביה. כאילו לא די בכך ששני התינוקות לא מסתדרים זה עם זה, עליהם לחלוק שלייה משותפת. רבקה, חסרת מנוחה, תרה אחר הסברים לחוסר השקט שחשה, מתיעצת

בחברותיה האם גם הן נתקלו בתופעה מעין זו. בעוד רבקה עוברת ליד בית מדרשם של שם ועבר מפרכס האחד לצאת, ואף כאשר עושה מצווה, רוצה הוא לצאת, כאילו אומר "גם אני רוצה לקיים!", ובעודה עוברת ליד בתי עבודת אלילים *מפרכס השני לצאת, כאילו אומר, "רוצה אני להיכנס!" מבולבלת, הולכת רבקה לבית מדרשם של שם ועבר שבירושלים, אולי שם תבין את פשר הריונה הקשה. וכך נמסר לה שם בנבואה "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך ייפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר". תשובה ברורה עדיין לא קיבלה, הלא מה פירוש המילים "ורב יעבוד צעיר" האם הכוונה שהגדול יעבוד את הצעיר או שאת הגדול יעבוד הצעיר?

שנת 2110 לבריאת העולם. תמו חודשי ההיריון. שני תינוקות יוצאים לאוויר העולם, האחרון אוחז בעקב הראשון, כאילו נלחם היה בו. הראשון בוכה ומבקש לינוק והשני שקט ושליו. וראו זה פלא, כשסוקרת האם הטרייה את גופו של זה הנולד ראשון, מבחינה היא בצורת נחש חקוקה על ירכו, כאילו כתובת קעקע, מה פשרה? לא זה בלבד היה ההבדל ביניהם. התינוק שיצא אחרון נולד בהיר חלק ומהול, ואילו זה הראשון נולד שעיר כולו, בעל שיניים, ודיוקנו מושלם. יצחק ורבקה חשים שהבדל חיצוני זה לא בכדי הוא, וודאי מעיד הוא על דבר פנימי יותר, לכן, קוראים שניהם לתינוק הראשון עשו, שנראה כולו עשוי ומוכן. ואילו לתינוק השני, זה שאחז בעקבו של עשו, קורא יצחק לבדו "יעקב". האם קרא יצחק לבנו "יעקב" מעצמו? מסורת יש כי מן השמים יוצאת בת קול המכניסה בדעת האב את השם הראוי לתינוקו מן השמים. האב רק צינור הוא להכרזת השם הנבחר.

היום הגורלי

שנת 2123 לבריאת העולם. מזל טוב! יעקב ועשו נכנסים לשנתם השלושה עשר. עד היום הלכו שניהם בהתמדה לבית הספר, וכמובן כל אחד היה שואל את אבא יצחק וסבא אברהם שאלות על החומר הנלמד. יעקב קבע את אוהלו בין אוהל אביו לאוהל סבו, וכך זכה להתבסס מתורת שניהם. פעם, שאל עשו את יצחק, 'אבא, כיצד מפרישים מעשרות מן המלח ומן התבן?' נדמה היה ליצחק שמתוך תמימות שאל, כמו שהאמין לסיפוריו על כך שסיבת שהותו בזמנו הפנוי ביער היא כדי להתפלל וכדי ללמד העוברים והשבים ארחות חיים ומוסר. 'אין צורך', השיב יצחק לעשו, 'להפריש מעשרות מן המלח ומן התבן. פטורים הם'. כשלעצמו, שמח יצחק לשאלה זו, הלא חשש שבנו יהיה דומה לאחי אמו הרמאים והנה לפניו איש ירא שמיים. אך אביו. אם עד היום יצאו שני הנערים יחדיו לבית הספר, הרי שביום זה, שנה עשו ופירש ופנה לו כבר בבוקרו של יום ליער, מה עושה שם עשו? מפתה את הבריות ללכת בדרך עקומה, בדרך חתחתים.

בעלי הסודות מגלים לנו, כי גם אם שאלת עשו 'כיצד מעשרין את התבן' הייתה מן השפה ולחוץ, הרי שבשורש נשמתו, לא בחינם שאל שאלה זו, וסימן לדבר, שבמסלול תיקון נשמתו, 'התארכה' נשמתו בחמורו של רבי פנחס בן יאיר. פעם, כאשר גזלוה לסטים והציעו בפניה מאכל, סירבה זו לאכול, עד שמחוסר ברירה החזירה לבעליה, שהסביר כי סירבה מפאת כך שהתבן ששמו בפניה לא היה מעושר, ולמרות שתבן בהמה פטור ממעשרות, החמירה זו על עצמה.

עשו, לא היה לבדו ביער באותו היום. נמרוד הרשע, כן, זה שהשליך את אברהם לכבשן האש, מסתובב חופשי, לגופו כותנת אדם הראשון, פיו ממלמל שמות קדושים, בהם הוא משביע מלאכים, בזכותם כל חיות היער נאספות סביבו, משתחוות לו ונופלות בפניו. הכיצד? כותנת זו שעל גופו, עשויה היא מעור הנחש, שהיה מלך החיות. על עורו זה היו מצוירות כל חיות תבל. כל חיה שהייתה רואה את תבניתה על עור הנחש הייתה כורעת ומוסרת עצמה אל נמרוד. לא מלאכה קשה היא לו, הצידה. עשו, לא ידידו הגדול של נמרוד בלשון המעטה, מוצא אותו שם, ביער. למרות שעשו בחר שלא ללכת בדרך סבו הגדול אברהם, נוטר הוא טינה לנמרוד על שגזר מיתה על סבו. ואם כי קשר רוחני אין בין אברהם לעשו, קשר דם יש ויש. היער הזה הספיק 'לחיות' הרבה אירועים בימיו הקצרים. זה איננו סתם יער, זה אותו היער בו הרג קין את הבל. אותו היער בו אונס עשו נערה מאורסה. היכן נמצא יער מסתורי זה? בהר הבית בירושלים. "מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע". ביער זה מוצא עשו את נמרוד לבוש הכותנת, מלווה בבנו שקראו חזיר. אלו חילופי דברים היו בין עשו לנמרוד? הבה ונאזין. אמר עשו לנמרוד, "למה אתה מתגנדר בבגדיך החמודים?" אמר נמרוד, "החומד אתה את בגדי?" "אינני חומד אותם", השיב עשו, "אילו חמדתי אותם הייתי לוקח אותם ממך". "אני גיבור, ואתה תולעת ולא איש", הטיח נמרוד בעשו. ענה עשו, "אל יתהלל גיבור בגבורתו שעבר זמנה. זקן אתה נמרוד, כוחך הולך ויורד ואילו כוחי הולך ועולה. לך האתמול ולי המחר". אמר נמרוד, "עוד כוחי במותניי להפיל חללים כמוך". "בוא ונבחן את כוחותינו", השיב עשו. אמרו גם קיימו. נגשו זה אל זה לקרב, התעמתו וחבטו זה בזה, עד שלבסוף ידו של עשו הייתה על העליונה. בל נדאג, גם את חזיר בנו, דואג עשו להרוג. וכך, כשראה שאין בו בנמרוד סימני חיים, בא

והפשיט חליפתו מעליו. זו איננה סתם חליפה, אלו בגדי כוהן האל, המיועדים לבכור לבית יצחק. את הבגדים המיוחדים האלו קיבל נמרוד מחם, בנו של נוח, שעברו אליו מאדם הראשון. כשעולים בגדי נמרוד על עשו, תלויים הם עליו כגוף בלי נשמה, ריח גן עדן לא מדיף מהם. אך שאלה היא, כיצד הגיעו בגדים מיוחדים אלו דווקא לנמרוד הרשע? אלא, שכונות העור הגיעו לאדם וחוה מצד הנחש ובגללו, לכן, נמרוד ועשו שהיו גם הם 'בחברת' הנחש ירשו את אותם הבגדים.

על המעשה זה, על הריגת נמרוד הרשע, שהרשיע והסית את הבריות לעבודה עבודה זרה, החזיק יצחק טובה לעשו. לא רק על מעשה זה החזיק יצחק טובה לעשו כי אם על האופי שלו, שהיה חוגר חרב. חשב לעצמו יצחק כי הפעולה העתידה של ריסון הרשע בעולם תהיה נחלת זרעו של עשו. רואה יצחק שנשמת שניהם נוטה למידת הדין, וכטבע העולם כך טבע האדם, בו כל מין הולך למינו. יצחק לא מאמין שיעקב, בנו העדין, היושב כל היום בבית המדרש, מין צדיק פרטי שכזה, מסוגל לאחוז בחרב ולהילחם. יוצא אם כן שאהבה זו ניתנה לעשו בעיקר על שם העתיד. לעומתו, רואה רבקה ברוח קודשה, כי הסגולה **כולה** נמצאת ביעקב, וכי בעת הצורך, ידע גם לאחוז חרב ולצאת למלחמה, לעשות *שימוש חיצוני במידות הרעות, לעומת עשו, שאצלו המידות רעות היו קנויות קניין נפש.

סיבה רזית נוספת יש לו ליצחק לאהוב את עשו. רואה יצחק ברוח קודשו שיש בראש עשו ניצוצות קדושה בהם מוצפן כשרון פתוחה של תורה שבעל פה, זהו "הציד" **שבפיו**. בבחירתו החופשית של עשו הרשיע, אך "רבות מחשבות בלב איש ועצת הוי"ה היא תקום", וכך, לאחר אלפי שנים מתממשת מחשבתו של יצחק דרך רבי עקיבא,

שמעיה ואבטליון, רבי מאיר ואונקלוס, שהיו כולם גרים וצאצאי גרים, עליהם עומדת התורה שבעל פה. אותו אונקלוס גר הצדק, שאגב, היה תיקון נשמתו של אליפז, בנו של עשו, תרגם בתרגומו על התורה את המילים "יודע ציד" האמורות בעשו: "נחשירכן".

אדם נוסף נפטר באותו יום שחוסל נמרוד. אדם יקר, הרחוק כרחוק מזרח ממערב ממעשיו והשקפותיו של נמרוד. אברהם אבינו, האדם הגדול בענקים, נתבקש לבית עולמו. כל גדולי עולם עמדו באותו היום והכריזו "אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאיבדה קברניטה". וקשה המשל הראשון מהאחרון. עולם האובד את מנהיגו עובר זעזועים משמעותיים, אך ספינה שאיבדה את קברניטה נמצאת תחת סכנת קיום ממשית. למען האמת, היה לאברהם ונמרוד סוג של עבר משותף, כשהיה אברהם צעיר, לאחר שלא חזר בו מאמונתו באלוהים ולרגל 'חוצפתו' על אשר העיז לערער את אמונות ההבל שהחזיקו בהם בני הדור, הוכנס למאסר ארוך של עשר שנים שבסופם, הובל כפות ועקוד לכבשן האש אשר הכין לו נמרוד. רבוע היה הכבשן חמש אמות וגובהו חמש אמות. אברהם נזרק לכבשן האש אך אברהם איננו אוֹפֵל. מדוע נגזר דינו של אברהם מן השמיים להישרף? במה חטא? משום *שהיה תיקונו של אדם הראשון שעבד עבודה זרה, שעליה נאמר "פסילי אלוהיהם תשרפון באש". אולי משום כך דאג אברהם כל חייו להביא לשריפת הפסילים שכה נפוצו בימיו, אך כל זאת לא הועילה לו, ורק כשראה אלוהים כי עתיד לצאת ממנו יעקב שזרעו יקבל את התורה, מִתַּק את הגזירה והצילו. יצחק, אנו יודעים, נפטר בגיל 180. מדוע אם כן נפטר אביו הגדול בן 175 שנה? האם קטנה הייתה מותנו של אברהם מיצחק? אלא, לא חפץ היה אלוהים שיתחמץ לבו של אברהם אוהבו בקרבו בראותו את נכדו עשו יוצא לתרבות רעה, לכן, קיצר משנותיו חמש שנים

ולקחו לבית עולמו טרם עת. האם אברהם ידע מה טיבו של נכדו זה? וודאי ידע, אלא שאינה דומה ידיעה לראייה. לכן, באופן יוצא דופן לא בירך אברהם את יצחק, כדי שלא תחול הברכה על עשו, שהרי אין ברכה לחצאין. רק לאחר מותו, מברך **אלוהים** את יצחק.

ובמה עסוק יעקב ביום פטירת סבו הגדול אברהם? בבישול נזיד עדשים אדומות לאביו האבל יצחק. מה עדשה אין לה פה, כך לאבל אין פה, ויושב דומם. מה עדשה עגולה, כך אבלות, גלגל חוזר היא בעולם. בעוד יעקב מכין את התבשיל חוזר עשו מן היער, עייפותו ניכרת עליו. מה פשר עייפות זו? עייפות זו באה לרגל חוסר החיות הרוחנית שחש, לאחר שבחר ללכת בדרך רעה, וכל ניצוצות הקדושה הקלושים שהחזיקו אותו, הלכו להם. ומדוע זה יעקב איננו עייף? הלא תורה מתשת היא כוחו של אדם! אלא שרק על תחילת לימודו של אדם נגזר שיביא לחולשה, ומרגע שאדם קובע יתדו בבית המדרש מתחזק הוא והולך.

עשו מתוודע לשמועה הרעה בחלחלה. 'כיצד ייתכן', מהרהר עשו לעצמו, 'שגם נמרוד הרשע וגם סבי אברהם, שהיה כהן לאל עליון, מתו שניהם ביום אחד? אין זה אלא משום שאין הבדל בין צדיק לרשע, ולבטח אין תחיית המתים. אם כך, למה תיפול על כתפיי עבודת האלוהים? *למה לי כל הטרחה הבאה עליי מכורח הבכורה? אין לי כל תועלת בה'. מעתה, שאין לעשו חפץ בחיים הרוחניים, *לפחות 'יאסוף' חומריות ככל שיוכל, על כן מבקש מאחיו יעקב שילעיטו כגמל, סמל הטומאה, בתבשיל האדום. כמה סמלי הוא, יעקב מכין נזיד עדשים כאות למאיסתו בעולם החומרי הזמני, ועשו אוכל את נזיד העדשים כאות לדביקותו בעולם החומרי הזמני. אנו יודעים, כי אמנם מתו אברהם ונמרוד באותו היום, אך מאז, בכל עת

צרה וצוקה, נשמעת התחינה בבתי כנסיות "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך", ואילו תחינה בסגנון "זכור לנימרוד עבדך" לא שמענו. "ויחי" ההבדל, באשר הצדיקים במיתתם קרויים חיים!

גם בחומריות הזו שעשו דורש, בסוד הקליפה הקודמת לפרי, יש מעט כוח קדושה, העתיד להחיות את עשו. אומר יעקב לעצמו, עדיף לי לתת לו מקצת מניצוצות הקדושה המחיים את הקליפה, את החומריות המצויה בנזיד העדשים, תמורת הבכורה, תמורת עבודת האלוהים. כעת, פונה יעקב לעשו ומציע לו: אם אתה בוחל בבכורה, בכהונה, וודאי שאם ברצונך לאכול מהתבשיל האדום, חלף בגדי הכוהן הלבנים הצחים שעליך, מכור לי את בכורתך, הישבע לי על כך ומסור לי את בגדיך. משיב עשו ליעקב, 'אנא קח אותה, את הבכורה, חנים אין כסף, אין אני חפץ בה'. 'לא', מתעקש יעקב, 'כי בכסף מלא תתנה לי'. אין יעקב יכול לסמוך על עשו שלא יחזור בו מנתינתו, מכיר הוא את שפתי החלקות של אחיו, על כן דורש ממנו שישבע לו על הבכורה. עשו נשבע ליעקב ומיד מריק יעקב לגרונו של עשו את התבשיל. לאחר שנרגע עשו, קורא לרעיו הריקים והפוחזים, פותח איתם שולחן ואוכל בשנית עמם את נזיד העדשים. בין כף לכף לועגים עשו וחבריו ליעקב, 'ראו פתי זה, כיצד בזבז נזיד עדשים בעד הבכורה...'

התערבות ממרוזמים

שנת 2173 לבריאת העולם. התאריך המקביל לערב פסח, י"ד ניסן. מה מיוחד בלילה זה בו עומד יצחק לברך את יעקב, הלא טרם ארעה יצאת מצרים? שמענו זה מכבר כי האבות קיימו את כל התורה. כעת מתברר כי ימים מיוחדים יש בשנה, עליהם 'מתלבשים' מאורעות

מיוחדים, כמו שאמרו חכמים "מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב". יום זה, ערב ט"ו ניסן, הוא *יסוד ושורש הבריאה כולה.

יצחק חש שיומו קרב ובא, ראייתו אינה כפי שהייתה פעם, ולא במקרה הדבר. באחת הנבואות שקיבל מאלוהים, פנה יצחק לאלוהים ושאל, מה יעשה אדם בבית דין של מעלה אם בעולם הזה לא התייסר? כיצד ירכך את מידת הדין המתוחה כנגדו? השיבו אלוהים, יפה דיברת, דבר טוב ביקשת... וממך אני מתחיל! אנו יודעים, שעיוורון זה היה רק חלק מההשגחה הפרטית למען יוכל יעקב לקבל את ברכות הבכורה. עיוורונו של יצחק משקף בדיוק את העיוורון הרוחני בו היה שרוי בנוגע לעשו, *שלא תהה דיו על קנקנו. עוד, היה בעיוורונו מן התיקון לחטא אדם הראשון שהלך שולל אחר עיניו. סובב עיוורון זה משמים כדי שיתברך יעקב שלא מדעתו של יצחק, המגלם את מידת הגבורה, אלא דרך השכינה, בחסד וברחמים, כך שכל מה שנותר ליצחק זה להסכים ולומר "גם ברוך יהיה".

חש יצחק כי אינו רוצה להיפטר מן העולם טרם יברך את עשו בנו הבכור, בן הששים ושלוש. קורא יצחק לעשו ומרצה בפניו את הדברים הבאים: 'עשו בני, לילה זה לילה גדול הוא. לילה שבו העליונים אומרים שירה. לילה בו אוצרות טללים נפתחים. הכן לי מטעמים ואברכך בפני אלוהים' כששתי המילים האחרונות יצאו מפיו של יצחק הזדעזע כיסא כבודו של אלוהים. אבוי לעולם בו עשו, סמל הקליפה, יונק ברכות מהשכינה. עולם כזה לא יתוקן עוד! בסיום דבריו אמר יצחק לעשו: 'אני מבקש ממך, השחז את סכינך לפני שתצא לצייד, שלא תנבל את הבהמה, וזכור, צוד רק מן ההפקר! אל תחמוס ואל תגזול מאף אחד, שמצוותך לא תבוא על

ידי עבירה'. עשו מסכים בשפתיו לבקשה, אך בפנים ליבו יודע כי בקשות אלו כלל לא מרגשות אותו, וכי הוא, יביא בהמה, ויהי מה! חיצוניות המעשים היא זו המעסיקה אותו ולא פנימיותם.

טעינו. יצחק ועשו לא היו לבדם באוהל. רבקה, ב'מקריות' מושגחת מן השמיים, הייתה גם היא עדה מן הצד לכל השיחה. היא, שידעה את חלקות שפתיו של עשו בנה, היא, שנוכחה לדעת כי אכן דומה בנה עשו לאחיה הרמאים, לא התעכבה לרגע, ניגשה ליעקב ואמרה לו באותה הלשון כמעט: 'בני, לילה זה לילה גדול הוא. לילה שבו העליונים אומרים שירה. לילה בו אוצרות טללים נפתחים. הכן לאביך מטעמים ויברכך!' לא רק עבור יעקב חפצה רבקה בברכות, גם לה יש עניין בדבר. נשמתה 'מוֹנַחַת' משמים כדי שתוכל לתקן את נשמת חווה שהביאה על אדם בעלה את **הקללות**. כעת, חפצה היא לתקן את שעשתה ולפתות את יעקב, תיקונו של אדם, בעלה, לקבל את ה**ברכות**. יודעת רבקה שעדיף להעמיס על יעקב בנה הצדיק והטהור את ברכות אביו שמכוחם יהא אחראי הוא וזרעו לתקן את הנהגותיהם המקולקלות של אומות העולם, על אף שקדושתו תתמעט, למען לא תטמא שליחות זו בידי עשו.

יעקב נשאר אחוז חששות, כיצד יוכל להתל באביו? ומאידך, כיצד יוכל לסרב לאימו? 'מה הבדל יש', נחרד יעקב לעצמו, 'בין המוציא שקר מפיו, *ובין העובד לפסל שקרי?' וכאילו קראה רבקה את מחשבותיו, ניסתה להרגיעו ואמרה, 'אם יברכך - מה טוב, ואם יקללך - תבוא הקללה עלי ועל נפשי'. עוד רמזה כאן, "עלי", בגללי, שבשורש נשמתי חווה אני, באה "קללתך", הקללה לאדם הראשון, שתיקונו הוא אתה, "בני".

נשמע גופו של יעקב לציווי אימו אך ליבו לא היה עמו. אף אם אינו חושש כבר מקללות אביו, עצם מעשה הרמאות זר לנפשו. אנוס במצוות אמו וכפוף קומה הולך יעקב להביא שני גדיי עזים עבור אביו ודמעות זולגות מעיניו. השמעתם? יצחק אוכל בסעודתו שני גדיי עיזים. ולא מוזר הוא? אלא יצחק אך **לטעום** ביקש משני הגדיים. האחד היה כנגד קורבן פסח ותפקידו ביעור כוח הנחש, כעין קורבן פסח שהוקרב באותו היום לאחר שנים רבות, ערב צאתם של עם ישראל ממצרים, והשני היה קורבן חגיגה, כדי להידבק בשכינה העומדת לברך את יעקב, ואין שכינה שורה אלא מתוך שמחה. יצחק מביא לאביו גם יין. היין משמח לבב אנוש, ובפרט ליבו של יצחק, האחוז במידת הדין, שעליה להתבשם במעט, טרם יברך את בנו.

כמעט ושכחנו את עשו הרץ בדחיפות לצוד מטעמים עבור אביו. משמים התגלגל, ומרוב חופזה שכח עשו את בגדיו שחמד מנמרוד, בזכותם היה צד בקלות יתירה, וכעת, עמד נואש לבדו בשדה. כמין קסם, כל החיות הטהורות ברחו ממנו, למען לא ישמשו בהן ידיו הטמאות כדי לקבל את ברכת יצחק. נואש מלמצוא ציד, טובח עשו כלב עבור אביו. לא במקרה מצא עשו כלב, לאשר משקף הכלב את מדרגתו. הכלבים, תגלה לנו התורה בחומש שמות - לאחר שתצווה על הפרשת הבכורות לעבודת השם, עבודה בה מאס עשו הבכור - הם הזוכים בבשר טרפה, אשר **לא ראוי** להיות מוקרב לפני השם, ועליו התפלל דוד המלך "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי".

מלווה באימו נעמד יעקב בפתח דלת אוהל יצחק. 'עד כאן', מלטפת רבקה בקולה, 'ליויתי אותך. מכאן והלאה' מחזקתו אימו, 'בוראך יסייע בידך'. נכנס יעקב לאוהל יצחק, בידי אוחו את הלחם והמטעמים שהכינה אמו, על גופו עוטה את בגדי עשו, אלו בגדי

אדם הראשון, המקוללים, בתקווה שעומדים להיפך למבורכים, שהגיעו ליורשם האמיתי, תיקונו של אדם הראשון, בעליהם.

כשנכנס יעקב לאוהל אביו ריח ערב של גן עדן הכניס עימו. נס הדבר! הלא אין לך קשה שברחות מריח עורם המופשט של העיזים שהלבשתו אמו על ידי וצווארו - רמז לך שבקורות הימים עוד יצטרך להתדמות בידיו ובפיו לידיו ופיו העיזים של עשו - ובכל זאת, ריח גן עדן מדיף מיעקב. ריח טוב זה רק מחזק את דעתו של יצחק אביו - בעבורו עשו הוא הנכנס - כי לעשו יש חלק בקדושה. אלא שדעתו זו לא תעמוד במבחן המציאות זמן רב. יעקב פונה בלשון רכה ובעדינות ליצחק ואומר 'אבי'. מסופק הוא אם אביו ישן אם ער ואיננו רוצה להעירו. 'קום נא שבה ואוכלה מציד' מבקש יעקב מיצחק אביו בענווה ובתחנונים. יעקב לא מנסה ולו במעט להוסיף מעצמו על הדרכים בהם ביקשה אמו לגנוב את ליבו של אביו. 'מיהרת למצוא את המטעמים!' מעיר יצחק לעומד לפניו. 'כן,' משיב יעקב, 'השם אלוהיך זימן לפניי אותם'. חשד עלה בליבו של יצחק שלא רגיל לשמוע מפיו של עשו שם שמיים. 'גש אלי, ואמשש אותך, למען אדע שאתה בני עשו', מבקש יצחק. לשמע המשפט האחרון נמס ליבו של יעקב בקרבו ועמד להתמוטט מרוב התרגשות. משמים, זימנו לו שני מלאכים, שני כוחות רוחניים, שנטעו בו כוחות כדי שלא ייפול ויתגלה סיפור הכיסוי, תרתי משמע. טרם ייגש אליו, נושא יעקב תפילו לאלוהיו: "שיר המעלות אל הוי"ה בצרתה לי קראתי ויענני; הוי"ה הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה; מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה; חצי גיבור שנונים עם גחלי רתמים; אויה לי כי גרתי משך, שכנתי עם אהלי קדר; רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום; אני שלום וכי אדבר - המה למלחמה". לאחר שנים

רבות, דוד המלך, "אדמוני עֵם יפה עינים", תיקונו של עשו, יסמוך תפילה זו ברוח קודשו ויכתבה בספר תהלים.

ניגש יעקב לאביו המתפלל לחוש את ידיו השעירות, בעוד את קולו לא שינה. לרגל 'תופעת הטבע' המוזרה מגיב יצחק ואומר "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו". אם חשבנו שבכך נגמר הסיפור - טענו. יצחק מסיים לאכול ואז, מבקש מיעקב לבוא ולנשק לו. מתקרב יעקב ליצחק, ולמרות ריחם המסריח עד למאוד של עורות גדיי העיזים שהושמו על ידיו וצווארו, את יצחק דווקא תופס ריח הגן עדן שנכנס עם יעקב בזכות בגדי אדם הראשון שלבש, אם כי גם *צחצוחי ריח גיהנום מריח הוא מבגדים אלו, והוא מברכו: "ויתן לך האלוהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש. יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים. הווה גביר לאחריך וישתחוו לך בני אימך. אורריך ארור ומברכך ברוך". המשימה הוכתרה בהצלחה, כל עשרת הקללות שקולל בהן אדם הראשון קיבלו עכשיו 'נוגדנים', בזכות תיקונו של אדם הראשון, הוא יעקב. רבקה יכולה להיות שקטה כעת. יעקב, מעוטר בברכות אביו כחתן וככלה מקושטת, יוצא מעם פניו מחוזק נפשית וגופנית ומרשה לעצמו לנשום לרווחה. אמנם לא התקיימו ברכות אלו במלואן עד היום הזה, אך מובטחים אנו שבימות המשיח יתקיימו במילואן.

ברגע שיצא יעקב מהאוהל, בריא ושלם, חשב לעצמו, "לא כדאי שהכותנות יגיעו שנית לידי של אחי הרשע, מה אעשה כדי למנוע ממנו מלשים את ידיו עליהן?" לאחר מספר רגעים שכבו הכותנות קבורות עמוק באדמה. ומקום קבורתן לא נודע עד עצם היום הזה.

ומה קורה באוהל יצחק בינתיים? בדיוק ברגע בו יצא יעקב מהדלת הכפולה של אוהל אביו, נכנס עשו עם כלבו הטבוח וריח גיהנום נכנס עמו. בהריחו הריח הנורא נחרד יצחק, חרדה גדולה יותר מזו שנחרד שנים רבות קודם, כשהעלה אותו אביו לעולה על המזבח. על חרדה זו שהחריד יעקב - בעקיפין - לאביו, נענש יעקב בחרדה שנחרד כאשר ראה את **כותנת יוסף**, בנו האהוב, טבולה בדם העיזים. הכותנת שהייתה אמורה להמשיך את המהלך של תיקון הכותנת של אדם הראשון; ועל כך שהביא יעקב את אביו לשאול "מי **אפוא** הוא הצד ציד" נענש בפרשיית יוסף, ששאל את האיש "הגידה נא לי **איפה** הם רועים". ולמדנו מכאן, שלמרות שכל מהלך הדברים היה בהשגחה ובהתערבות השכינה, הרי שאלוהים *מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ולכן, גם בתוך החסד, עומדת מידת הדין ומדקדקת על כל פרט ופרט.

עד מהרה שניהם מבינים כי בא יעקב במרמה וזכה בברכות. אהה!! זעקה חדה ומרה עולה מאוהל יצחק ומזעזעת את העולם כולו. חרב עולמו של עשו עליו והוריד דמעות על הברכות שהחמיץ, כל כך היו חשובות הברכות בעיניו - תרתי משמע - של עשו, מהן הזיל שתי דמעות. הראשונה מעין ימין, השנייה מעין שמאל, והשלישית שנקשרה בעיניו ולא ירדה. גם בזאת דקדק אלוהים עם יעקב כחוט השערה, לכן נגזר באותה שעה על זרעו שלא ייגאלו אלא בדמעות, כרחל המבכה על בניה. ובדרך דרש היינו מוסיפים, כי גרמה הדמעה הראשונה להחריב את בית המקדש הראשון. והשנייה, להחריב את בית המקדש השני. והשלישית, שלא ירדה, גרמה לעיכוב בנייתו של זה השלישי, עד עצם היום הזה... עוד נגזר על זרעו של יעקב גזירת המן הרשע, שבשמעה הגיב מרדכי בזעקה גדולה ומרה גם כן.

גם כעת, לא וויתר עשו על הברכות, שהן יותר מאשר סתם איחולי "אושר ועושר" בעבורו, אלא ברכות הקובעות את המציאות, את העתיד, ודרשן בלשון עזות מאביו. עשו פונה אל אביו בגוף שלישי, היוצר תחושת ניכור, "יקום אבי ויאכל!" מופלא הוא הדבר, שעם כל 'החריגות' שהיו לעשו בכיבוד אב ואם, עדיין, אמרו חכמים שלא היה אדם בעולם שכיבד את אביו כמו עשו שכיבד ליצחק. עוד אמרו, שהכבוד שנתן עשו ליצחק הועיל לו לשלוט בעולם עד תום זכותו.

כששומע עשו את מה שעולל לו יעקב, חש בתוך ליבו, כי לא מעשה אדם הביא לכל השתלשלות הדברים, או אז, מתוך כוונת בזיון וזלזול מכחך עשו בגרונו ויורק לכיוון השמים, מתוך האשמת ריבונו של עולם, 'שאֲפֹשֶׁר' ליעקב לרמותו. אנו יודעים, כי באמצעות רמאותו של יעקב נענש עשו, הוא הנחש, במידה כנגד מידה, על שרימה את אדם וחווה כשאמר להם שלא ימותו באכלם מעץ הדעת, אלא יהיו כאלוהים, ודחף את חווה על האילן. "על דאטפת אטפון".

יצחק נענה לבקשת עשו ומברכו: "הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל, ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד, והיה כאשר תריד, ופרקת עולו מעל צווארך". כעת קיבלנו תשובה לתמיהתנו על פשר הנבואה שניתנה לרבקה "ורב יעבוד צעיר": אם יזככו זרע יעקב עצמם - יעבדו זרע עשו אותם, ה'רב' יעבוד את ה'צעיר'; ואילו לא יזככו עצמם, יספגו מזרע עשו-הנחש 'בעיטה ואֲפִישְנָה'.

'החתונה בוטלה'

עשו, הבכור לבית יצחק, מיועד היה להתחתן עם לאה, הבכורה לבית לבן. כבר מילדות רגילה היא לשמוע את הסובבים אותה מפזזים "לאה לעשו. רחל ליעקב". מרוב צער על מר גורלה נשרו ריסי עיניה

בבכיה. לבסוף, כידוע, לא התחתנה לאה עם עשו, בזכות הבכורה שקנה יעקב מעשו. משלא התחתנה לאה עם עשו, ייעד אלוהים את דינה, בתו של יעקב, להתחתן עם עשו. אלא, שבחלומות הכי גרועים של יעקב לא חלם על כך שדינה בתו תינתן לאחיו הרשע, 'לא רק שאת אחי איבדתי, האם גם את בתי?' מהרהר לעצמו יעקב. לכן, הסתירה והחביאה מפני אחיו. כעונש על כך שלא חָתַן יעקב את דינה עם עשו, שגם לה היה צד דומה לעשו, בדינים שהיו אחוזים בה, הרמוזים בשמה, שבזכותם הייתה מסוגלת להחזיר את עשו לדרך הישר, באה על יעקב פרשיית שכם בן חמור, הגוי הערל, שבא על דינה בעל כורחה וטמאה. בדומה לכך יאמרו חכמים בעתיד "בהדי כבשי דרחמנא למה לך?"

הקרב על הקבר

יעקב נמלט מבית חמיו, לבן המכשף, המשתדל להרגו בחכמת הכישוף למען לא יזכה להיקבר במערת המכפלה. למי לבן רוצה 'לסדר' שם קבר? לעשו הרשע ובת זוגו, שגם לו זכות אבות להיקבר במערה. אם ייקבר עשו במערה יהיו זכאיות נשמות אדום לעבור דרך מערת המכפלה לגן עדן, ולא נשמות יעקב, בזכות האחיזה שלהן ביצחק ואברהם. גם שרו של עשו נשלח להיאבק ביעקב כדי למנוע ממנו להיקבר במערת המכפלה.

טרם נפטר יעקב במצרים צווה את בניו לקבורו במערת המכפלה, גם הוא עמד על חשיבות עניין הקבורה שם. כשמגיעים בניו למערת המכפלה לקבורו, מגיע גם עשו ומנסה לעכב ולמנוע מהם לקבור את אביהם במערה. ללא היסוס וללא עיכוב, נוטל חושים בן דן מגריפה של טיט ועורף את ראשו של עשו מעל גופו, המתגלגל לתוך קבר יצחק אביו, כאשר שאר גופו וצווארו הטמא נופל כדומן ונובל

על פני האדמה מחוץ למערה בשעה שיעקב אחיו נקבר. לא סתם אירע לעשו כך. היפרדות זו של ראשו משאר גופו מעידה על הפוטנציאל לקדושה שהיה טמון בו בראשיתו, שעל כך נאמר "ויהאב יצחק את עשו כי ציד בפיו". לעתיד לבוא, בעת התיקון, ישוב גופו אצל ראשו. חושים זה שהרגו נקרא על שם הנחש, וכך גם שבטו, "יהי דן נחש עלי אורח", נחש שבקדושה הנלחם בנחש שבטומאה, הוא עשו. ואם חשבנו שהחשבון עם עשו נסגר, טעינו, הוא עודנו פתוח, מצד מי? מצדו של יצחק. לאחר שעשו גדל והרשיע, היה על יצחק לזהות דבר זה ולהורגו כדין המסית לעבודה זרה שדינו במיתה. משלא עשה כן, הביא אלוהים שנית את נשמותיהם אל העולם בדמות פנחס הדוקר את זמרי המואבי והורגו בשיטים. נורא ואיום! "איש בבנו ובאחיו"

סוף דבר

בשורש נשמתם, העובדה שייעד אלוהים את יעקב ועשו לחלוק בטן אחת אות היא שהיו באותה דרגה רוחנית עליונה. ספירת התפארת, מגלים חכמי האמת, היא הספירה הממצעת את ספירות חסד וגבורה. נשמת יעקב אבינו הייתה בסוד חסד שבתפארת ונשמת עשו הייתה בסוד גבורה שבתפארת. מה זה אומר 'למעשה'? כפי שהזכרנו, משמעות הדברים היא שתפקידו של יעקב היה פיתוח מקצועות הקודש ותפקידו של עשו היה כפיית הרוע תחת הקודש המפותח. אך כידוע לכולם, ייעוד זה לא התקיים, לפחות לא בימיהם.

הרמב"ם, הנשר הגדול, הצליח להמריא מעל רדיפות הנוצרים, הם האדומים, והערבים, הם הישמעאלים, שרדפו אותו ואת כל עם ישראל, והאיר את הדברים החיוביים שהתגלגלו מהם: התפשטות

שם האלוהים ומציאות התורה גם באיים הרחוקים כ'הכנת השטח' לקראת בואו של המשיח. כל זאת הוא מסביר לא לפני שמקדים ואומר כי 'מחשבות בורא עולם אין כוח באדם להשיגם'.

לעתיד לבוא יתקיים ייעודו של יצחק לעשו להיות מופקד על ענייני גמילות חסדים ודרך ארץ כאשר העולם יהיה מתוקן בתכלית וישראל ישבו בטח בדד ללא הצטרפות לצדקה כי יחדל אביון מקרב הארץ כך שיוכלו להתפנות ולהתעסק רק בתורה ובקדושה. גם מחשבתו של עשו לשוב בתשובה תצא לפועל וזרעו ישוב בתשובה ויתקיים בו מאמר דוד המלך בתהלים "וידעו כי אתה שמך הוי"ה לבדך, עליון על כל הארץ". עד אז, כרמז לאחיותו החיצונית של עשו בקדושה, אנו כורכים את התפילין בשיער עגל, בסוד "הן עשו אחי איש שעיר".

תם ולא נשלם

"פניני אמונה"

עיונים קצרים בענייני אמונה הנוגעים לפרשיית יעקב ועשו

* "ותהר רבקה אשתו" (עמוד 6)

אמרו חז"ל (בראשית רבה מה ד) "למה נתעקרו אמהות - שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן ומתאוה לשיחתן". אחת ממטרות התפילה והעולם הזה היא הדבקות בד' (ראה תחילת מסילת ישרים לרמח"ל), וטבע העולם הוא, שהחסרונות שבמציאות יוצרים צורך לקשר, לקשר עם ד', לתפילה אליו. אם כן, החיסרון שד' יוצר הוא לשם חיזוק הקשר בינו לבינינו וכל ניסיון האדם למלאות את חסרונותיו תוך כדי התעלמות מההתבוננות אליה הוא נדרש מורה על כך שאינו שם לב לדרך בה ד' 'מדבר' אליו. רבים וטובים חושבים בטעות כי רק הצרות הבאות על האדם הם האמצעי דרכו ד' חפץ שנתקרב אליו, כמו חסרון ממון, עקרות, תאונות שונות חס וחלילה, אך זאת יש לדעת שעיקר הדרך בה ד' מדבר אלינו היא דרך החסרונות הנפשיים והמידותיים שלנו. כל הרגשת מרירות כתגובה לחסרונות אותם אנו פוגשים במציאות החיצונית והפנימית הם פתח לעבודה נפשית-אמונית והתקרבות אל ד'.

* מפרכס השני לצאת (עמוד 7)

אנו יודעים שמפרעה נשללה זכות הבחירה החופשית (ראה הלכות תשובה לרמב"ם פרק ו הלכה ג), אך לא שמענו בצורה מפורשת שעשו נענש בכך שנשללה ממנו הבחירה החופשית, אם כן, מדוע נאמר במדרש שעשו היה מפרכס לצאת לבתי עבודה זרה, הלא משמע מכאן שכבר מבטן לא הייתה לו בחירה חופשית לטוב! ויתירה מזו אמרו חז"ל על הפסוק "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ח כא) - "משננער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע" (רש"י שם) - ולא קודם לכן! אלא יתבאר על פי הזוהר (תולדות קמה א; קמו א. והרחיבו הרא"ה קוק במדבר שור, דרשות כב; כט), שתפקידו המקורי של עשו היה להיות 'שר החוץ' של יעקב ולכפות את דרכי הקדושה על אומות העולם ולהילחם בטומאה, אלא שהוא בחר להרע את דרכו. מתברר אם כן, שהעובדה שעשו פרסם לצאת לעבר בתי עבודה זרה מסמלת את רצונו למלא את ייעודו המקורי לתקן את הטומאה ולא להצטרף אליה (מה שקרה בדיעבד, בגלל שהיה קרוב לטומאה). והשמעתי חידוש זה לרב משה צוריאלי שליט"א ושמח בו. באותו האופן יש להסביר את מה שמוזכר בהמשך

החיבור שראתה רבקה דמות נחש חקוקה על ירך עשו, שאין בזה משום שלילת הבחירה החופשית שלו, משום שיש נחש של טומאה, ויש נחש של קדושה (שער הכוונות, דרושי הפסח דרוש יב), כמו שהיה בפרשת הנחשים השרפים (במדבר פרק כא) וכמו שנאמר על שבט דן "יהי דן נחש עלי דרך" (בראשית מט יז) ולמרבה הפלא, מי שהרג את עשו, הנחש דטומאה, היה חושים בן דן! ועניין זה מפורש באבן שלמה לגר"א שם נכתב (א ז) "אף מי שטבעו רע, לא ילך נגד הטבע לגמרי, כי לא יתקיים בידו, רק צריך להתחנך לילך בדרך הישר על פי טבעו. למשל: מי שנולד במזל מאדים, שהוא מוכרח להיות שופך דם, אז יש בידו להתחנך להיות שוחט, שהוא בינוני, או מוהל, שהוא צדיק, ולא להיות לסטים. וזה שכתוב (משלי כב ו) "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה".

*שימוש חיצוני במידות הרעות (עמוד 10)

כתב הראי"ה קוק זצ"ל (מצות ראי"ה אורח חיים א) על דברי השולחן ערוך (אורח חיים א א) האומר "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בורא", כי למדנו דבר זה מהאריה בגלל שהגבורה היא **בטבע** שלו, לכן, גם האדם צריך לקנות את הגבורה בטבע שלו. ומעמיק הרב זצ"ל ואומר כי יש מידות שהן טובות כשמשמשם בהן שלא בדרך קבע ולא מפנימים אותם בנפש, ויש מידות שצריך לקנות אותן כך שיוטבעו עמוק בתוך נפשו של האדם. וזהו החילוק בין מידת העזות למידת הבושה. שמידת העזות, אף על פי שיש להשתמש בה לעבודת ד' - בפני עצמה היא מידה פחותה, ואין לאדם לקנות אותה בקניין נפש פנימי, ואילו מידת הגבורה היא מידה חיובית, שיפה היא כאשר היא בעצמיות הנפש; ועל כן השתמשו חז"ל בביטוי "עז פנים לגיהנום" כביטוי שלילי, כאשר האדם **מפנים** את העזות אל תוכו, ולכן כתוב "עז פנים", בפנימיות, ולעומת זאת, בצד החיובי אמרו - "הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים", ולא "עז פנים כנמר", כדי ללמדנו שאין להפנים מידה זו אלא להשתמש בה שימוש חיצוני. לעומת זאת, מידת הבושה, ההפכית למידת העזות, היא מידה טובה ויש להפנים אותה בנפש, עליה נאמר "בושת פנים לגן עדן", ועל החלק הרע שבבושה נאמר "ולא הביישן למד" - ולא נאמר "ולא ביישן-הפנים למד", משום שכאשר האדם לא יודע מתי עליו 'לוותר' על הבושה הרי זה פוגע בו לבסוף כאשר יתבייש לשאול מרבו את העניין שלא הבין.

* שהיה תיקונו של אדם הראשון (עמוד 11)

לאורך החיבור יוזכרו עוד 'תיקונים' כאלו, בדמות יצחק ויעקב שמתקנים את חטא אדם הראשון, רבקה המתקנת את חטא חווה ועשו הנענש בעבור הנחש. 'תיקונים' אלו קרויים בלשון הקבלית 'גלגולים'. מה פשרם? אדם הראשון הוא אדם הראשון ואברהם הוא אברהם, היה להם שם שונה, הם חיו במקומות שונים, בזמנים שונים והיו להם חיים אחרים, מדוע לקשור ביניהם? אלא שאם כי העולם החיצוני נראה לנו מפורד ומחולק הרי שבאים בעלי הסוד ומגלים לנו שכל העולם כולו, הן האנשים החיים בהווה והן האנשים שכבר עברו מן העולם, מרושתים ברשת רוחנית המחברת אותם זה לזה; מכורח מציאות רוחנית זו, תפקידים שלא מולאו על ידי הדור הקודם ממולאים על ידי הדור הבא. משל משלו חכמים לרפסודה שכל הזמן משחררת מחלקה האחורי בול עץ אחד וקולטת לחלקה הקדמי בול עץ חדש, וחוזר חלילה. מצד אחד יש לפנינו כל הזמן בולי עץ חדשים המתחלפים ללא הרף ומאידך, הרפסודה לעולם אינה מתפרקת ותמיד נשאר שמה עליה: 'רפסודה'. כך, נשמת האומה, עם ישראל, תפקידו של עם ישראל נשמר תמיד, אלא שמתחלף ומועבר לגופים אחרים. לכן, נשמת מאליו הבסיס לקושיית 'מה אשם אברהם בחטאו של אדם הראשון?!' נכון, יש לאדם צד של חיים פרטיים משלו בהם הוא הוגה ומחדש אך אל יחשוב אדם שכל חייו הם פרטיים, יש לאדם גם צד כללי בו הוא מקושר לכלל האומה (ועיין ב'לשם שבו ואחלמה', הקדמות ושערים שער ו פרק ט). אם כן ההיפך הוא הנכון: מה גדולה הייתה נשמתו של אברהם שנבחרה לתקן את נשמת אדם הראשון.

* למה לי כל הטרחה (עמוד 12)

קראתי פעם בשם אחד הרבנים לבית בריסק שיש אנשים שהקושיות שלהם משמשות כתירוצים. נסביר. לפעמים קשה לאדם להתמודד ולגעת בנקודות כואבות ועמוקות בנפשו, ואז, כדי להסיח דעתו מהן, הוא 'מכסה' אותן על ידי הקשיית קושיות המשמשות עבורו תירוצים המצדיקים את השקפתו והתנהגותו. ובנוגע לעשו, הרי כל אדם נטול נגיעה מכיר בכך שדרך העולם הוא שהאדם מזדקן ונפטר מן העולם, הן הצדיקים והן הרשעים. וגם אם מתו הצדיק והרשע ביום אחד אין אנו יכולים להשליך ממעשה זה ולהבין סודות עולם. והכלל הוא: כשקשה לאדם להתמודד עם הבעיות שלו אזי הוא משליך אותם החוצה, אל העולם החיצון לו, ומאשים אותו בבעיותיו (קידושין ע ב: רש"י דברים א כז).

* לפחות 'יאסוף' חומריות ככל שיוכל (עמוד 12)

לפי מה שכתבנו בהערה הקודמת, המהלך הוא הפוך: בגלל שבסתר ליבו חפץ היה עשו בחיים חומריים, הוא מצא דרך למצוא פגם בחיים הרוחניים.

* יסוד ושורש הבריאה כולה (עמוד 14)

להלן מספר יסוד הבריאה (חלק ב עמ' ער, רעא. הרב אברהם פריצקי): "...חודשי תשרי וניסן הם חודשים המשתייכים הן לחורף והן לקיץ. החודש השביעי של חודשי החורף הוא ניסן שהוא עצמו כבר ממניין חודשי הקיץ, וכן חודש תשרי הוא החודש השביעי מחודשי הקיץ והוא עצמו ממניין חודשי החורף (שער הכוונות דרוש א' מדרושי ראש השנה). טעם הדבר שיש רק שנים עשר חודשים וחודשי ניסן ותשרי משתייכים גם לחורף וגם לקיץ הוא, משום שחודשי תשרי וניסן הם החודש השביעי של כל אחד מהם וכנגד יום השבת שעניינו חיבור שניהם, על כן החודש השביעי של כל אחד מהם נכלל בתוך החודשים של חיבורו.

מכיוון שחודשי תשרי וניסן הם מחברי חודשי החורף והקיץ, על כן ציוונו השם יתברך באמצעם ובמרכזם של חודשים אלו - בט"ו בתשרי ובט"ו בניסן לחגוג את חג הפסח ואת חג הסוכות, משום שימים אלו הם מרכזם של חודשי החיבור בין חודשי החורף והקיץ, ומכוונים כנגד יום השבת בו טמונה יעודה ותכליתה של הבריאה - חיבור שמים וארץ... בזה מבוארת היטב דרשת חז"ל (קידושין לד ב) הלומדים ב"גזירה שווה" שהתאריכים ט"ו בתשרי (חג הסוכות) וט"ו בניסן (חג המצות) ענינם אחד ומשום כך דינים שווים להם, משום שבאמת הם אותו היום, שהרי כשחודשי החורף והקיץ עומדים זה מול זה, ט"ו בתשרי עומד בדיוק במקביל לט"ו בניסן, אלא שבאופן זמני ישנה הפרדה ביניהם".

* שלא תהא דיו על קנקנו (עמוד 14)

היהדות אינה נוהגת כנצרות, שם המנהיג נחשב כאלוהים ולא מיוחסים לו כל טעות וחטא. ביהדות, גם המנהיגים הכי גדולים, כאבות הקדושים ומשה רבינו, מתוארים כאנשים שחטאו. וודאי, כרחוק מזרח ממערב רחקו חטאינו מחטאיהם, ועם כל זאת, יש כאן מקום גדול של ענווה ושל הכרה באמת הגדולה ש"אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז כ [וסימנך קהלת ז"ך]; ועיין מסילת ישרים לרמח"ל פרק ד).

* ובין העובד לפסל שקרי (עמוד 15)

האם אין בכך הגזמה? הכיצד ניתן לדמות אדם המרמה אדם אחר לעובד עבודה זרה? ובכן, וודאי שמבחינה חיצונית הדברים אינם באותם רמת החומרה. די בהתבוננות על עונש המיתה המושת על עובד עבודה זרה מול איסור ההונאה שחייב בדניי שמיים כדי להבין זאת (ספר החינוך מצווה שלח). אלא, שבשורש הדברים באמת אין הבדל בין שתי עבירות אלו. שתי עבירות אלו יסודן בשקר, בניסיון לקדם מציאות פרטית על ידי שקר, על ידי הבל, על ידי דברים שאין להם אחיזה במציאות, ההשוואה הזו הציקה ליעקב כשנעמד בפני אביו.

* צחצוחי ריח גיהנום (עמוד 18)

למה רמזנו במילים אלו? על כך ישיבו המקורות דלהלן: כתב הרא"ה קוק (קובץ ג פסקה שלב): "האמונה האלוהית הגדולה אשר בלב ישראל, אין לה ערך ולא דוגמא ולא משל. ואפילו האפיקורסות הישראלית, היא מלאה אמונה וקדושה, הרבה יותר מכל האמונות של כל הגויים כולם, ואף על פי שהיא מבטאת דברים של קלות ראש ושל כפירה, בתוכיות הנשמה יש אור אלוהים של דבקות ושל צימאון לאלוהים חיים, אל אלוהי ישראל, עד לכדי מסירות נפש. "וירח את ריח בגדיו" - 'אל תקרא בגדיו אלא בוגדיו, כגון יקום איש צרורות ויוסי משיחא', שהראו את הצפון בלבבם במסירות נפש נפלאה. ומה שנהיה בסוף היה גם כן בתחילה, אלא שכסה אותו הזוהמא החיצונה, שבאה מהשפעתה המסובבת של הגויים אשר לא ידעו את ד' ובשמו לא קראו, אשר אכל את יעקב ואת נווהו השמו. לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, וישראל שבט נחלתו, ד' צבאות שמו". ובנו הרצי"ה אמר (שיחות הרצי"ה בראשית עמ' 221): "ברכת יצחק שייכת אף למצבים של תחיית היישוב. על הפסוק "וירח את ריח בגדיו ויברכהו וכו' ויתן לך האלוהים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש" דרשו חז"ל "אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו" (סנהדרין לו א). פירש בעל לב העברי "שעל אף שהריח יצחק אבינו, בגודל קודשו, שבגידה תהיה כאן לעתיד לבוא, שיהיו בעובדי אדמת הקודש כאלו שאינם מדקדקים במצוות, בכל זאת - "ויברכהו", ברוכים יהיו בברכת הארץ, ותשועה גדולה עתידה לצאת מכאן".

* מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (עמוד 19)

אמרו חז"ל (יבמות קכא ב) "וסביביו נשערה מאד" - מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה. לעומת זאת, מסופר על האר"י ז"ל (שער הגלגולים הקדמה כ"ב; עיין שם) "שהיה רואה בעיניו חכם אחד גדול מדור שלפנינו זה כמה שנים, שהגיע זמנו להעלות עתה למחיצה יותר עליונה ממה שהיה בתחילה, ולכן עתה בעת ההיא עצמה, ראה בעיניו שחזרו להענישו על דקדוקי מצוות קלות". וכן באבן שלמה לגר"א (פרק ח סעיף כד הערה כ) מסופר "ושמעתי שפעם אחת נסע רבינו זיכרוננו לברכה אצל בית אחד שנשמע שם קול כלי שיר ונכנס אחד מתלמידיו לשם וראה שפוקר אחד הולך במחול עם נכריות ואמר רבינו זיכרוננו לברכה: גם הרשע הזה סופו ליתן דין וחשבון על שלא עסק במעשה מרכבה. אך כמה תלאות יעברו עליו וכמה צירופים יצטרך ליצרף עד שיעלה לזו המדרגה שלא יחסר לו - רק צפיית מרכבה". אם כן, נמצאנו למדים כי גם את הרשע דנים על דקדוקי מצוות וכך מעלים אותו בעולם הבא מדרגה לדרגה, ואם כן מה כיוונו חז"ל במאמרם שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה, הלא בסופו של עניין עם כל אדם ואדם מדקדק הקב"ה כחוט השערה! ונתרץ על פי מה שאמרו חז"ל (קידושין מ ב) כי ד' מעניש את הצדיקים בעולם הזה כדי שיהיו נקיים לקבל את שכרם בעולם הבא, וההיפך ברשעים - שמנחילם כל טוב בעולם הזה כדי שייפרע מהם לעולם הבא. ועל פי זה נראה להבין מאמרם ז"ל בברכות (ח א) שלקחת נשמת הצדיקים דומה להוצאת בנייתא מחלבא, שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים בעולם הזה כדי שיהיו נקיים לעולם הבא ויוכל להוציא נשמתם כהוצאת שערה מחלב, וזה פשר מאמרם ז"ל שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים בעולם הזה כדי לנקותם את נשמתם כך שיוכל לקחתה כחוט השערה - אותה שערה האמורה במסכת ברכות, וכן מפורש באבן שלמה (שם ס"ק ז).

ועוד ניתן לפרש, כי כשהצדיק נכשל, הקב"ה מדקדק איתו, מוכיח אותו ואומר לו, הכיצד לא יכולת לכבוש את יצרך בפעם הזו, הלא היצר הרע דומה לשערה וקל להתגבר עליו! (סוכה נב א) וכמו שהסברנו לעיל בד"ה "ובין העובד לפסל שקרי" שאין לשקר רגליים וכל מציאות היצר הרע שיסודו בנחש היא שקרית (חן חן לר' כפיר ברוך מבורך דון שהפנני לגמרא זו).

לבירור פרטים, להזמנות, ולתרומות לשם הדפסת חיבור זה וחיבורים נוספים
נא לפנות לכתובת: daniadn@gmail.com או למס' 050-6541525

למכירה מאת המחבר

ספר "דרכי נועם" - עולם ההלכה; תיאוריה ופרקטיקה.

[505 עמודים. 60 ש"ח כולל משלוח]

חוברת "בית רבקה" - ביאור על "תנאי המצוות" לבעל ספר חרדים.

[78 עמודים. 30 ש"ח כולל משלוח]

חוברת "אגרת פתוחה" - ביאור אגדות חז"ל שבעין יעקב בסגנון 'עין

איה'. החיבור זכה בפרס היצירה התורנית ע"ש הרצי"ה קוק זצ"ל.

[81 עמודים. 35 ש"ח כולל משלוח]

להורדה חינם באתר "דרכי נועם" מאת המחבר

חוברת "טעם העבודה" - ליקוט פסקאות משלל ספרי הראי"ה קוק על

תפילת שמונה עשרה, מסודרים כסדר הברכות. [55 עמודים]

חוברת "ארץ חמדה" - הכוללת תפילת "לשם יחוד" לכל אדם המייפה

ועובד את אדמת הארץ, כולל ביאור ונספחים. [11 עמודים]

ביאור ל"אגרת הרמב"ן" - בסגנון מוסרי ואמוני.

חוברת "עשו הרשע".

בחיבורים דלעיל ניתן לראות מכתבי ברכה לכתבי העורך מהרבנים שליט"א:
שריה דבליצקי; שלמה אבינר; מוטי גרינברג; אורי כהן; משה צוריאלי; בן ציון אלגאזי